

Lásd 334

KÖNYVTÁR- ÉS TÁJÉKOZTATÁSÜGY

Nemzeti könyvtárügy

92/310

Koncepcie veřejných informačních služeb v České republice = Čtenář. 44.roč. 1992. 3.no. 77-81.p.

A nyilvános információs szolgálatok koncepciója a Cseh Köztársaságban

Jogszabály -könyvtárügyi; Könyvtári rendszer -országos; Nemzeti tájékoztatási rendszer; Támogatás -pénzügyi -állami, hatósági

A koncepciót a Cseh Köztársaság Gazdaságpolitikai és -Fejlesztési Minisztériumának Információs Rendszerek Osztálya dolgozta ki. A dokumentum egy információval foglalkozó dokumentumcsalád egyik tagja. E „családba” tartozik: Alapelvek a Cseh Köztársaság informatizálás terén követendő állami politikájáról, A Cseh Köztársaság állami információs rendszerének koncepciója, A Cseh Köztársaság állami információs rendszerének alapelvei, illetve a belőlük készített törvénytervezet.

Az itt ismertetett dokumentum leszögezi: „A nyilvános [közszolgálati] információs szolgáltatások a Cseh Köztársaság állami információs rendszerének alkotórészét képezik, s mint ilyenek az információk meghatározott köreit teszik hozzáférhetővé a köz és a gazdálkodó alanyok számára.”

E szolgáltatások célja, hogy növeljék a polgárok, különösen a gyerekek és az ifjúság általános és szakműveltségének színvonalát, részt vállaljanak az alkotómunkák egész sorában, a gazdasá-

gi potenciál fejlesztésében és a jogtudat erősödésében. Részben a felsorolt célok változatos voltából, részint az e célok elérését szolgáló intézmények sajátosságából következik, hogy a koncepció nem egyetlen közös törvényben „gondolkodik”, hanem az egyes intézménytípusok tevékenységét „testhezállón” szabályozó törvények láncolatában.

A résztörvények részint információs alapintézményekre, részben speciális ügynökségekre – intézményekre vonatkoznak majd. Az információs alapintézmények közé tartoznak a nyilvános (közművelődési) könyvtárak, a helyi és regionális információs központok, az archívumok, a felsőoktatási és az iskolai könyvtárak, a szakkönyvtárak és információs központok, a vállalati információs központok (munkahelyek). A speciális ügynökségek – intézmények az alábbiak: nemzeti könyvtár, nemzeti információs központ, ellátó ügynökségek, tároló könyvtár, egyéb ügynökségek.

A nyilvános (közművelődési) könyvtárak fenntartásáról a nyilvános (közművelődési) könyvtári törvény fog rendelkezni. Ez közvetett (önkormányzati) és közvetlen (támogatási) állami feladat lesz.

A felsőoktatási és iskolai könyvtárak az illetékes tárcák hatáskörébe tartoznak. Itt csak annyiban érdekeltek, hogy – megfelelő dotáció esetén – bekapcsolódhatnak a nyilvános könyvtári ellátásba.

Egyébként a nyilvános (közművelődési) könyvtárak feladatait az alapvető IFLA-programok (UBCIM, UAP, PAC és UDT) megvalósítása mentén határozza meg.

A szakkönyvtárakon és információs központokon a koncepció csak valamely államigazgatási szerv által fenntartott intézményeket érti. A vállalati információs központok esetén is érvényes az elv: ha részt vállalnak a nyilvános ellátásból, állami dotáció jár nekik.

A nyilvános (közművelődési) könyvtárakat és az archívumokat túlnyomórészt költségvetésből fogják finanszírozni. A többi intézményt illetően a kiegészítő finanszírozás lesz bevezetve. És természetesen az alapokkal és pályázatokkal történő finanszírozással is élni kívánnak. A Cseh Köztársaság költségvetési eszközeivel mindenestre egységesítő – koordinatív célok megvalósítására is törekedni fognak.

A speciális ügynökségek – intézmények között szereplő nemzeti könyvtár az evidens nem-

zeti könyvtári feladatokon kívül ISBN-központi, illetve ENSZ és UNESCO letéti könyvtári funkciókat is tartozik ellátni.

A Cseh Nemzeti Információs Központ – az UVTEI utódaként – kutatási és fejlesztési bázisként alakult meg (1991. július 1-én). Törvényi szabályozásába ezen felül belekerül a Cseh Köztársaság központi szerveinek, parlamentjének, vállalati szférájának és a köznek információs szolgáltatásokkal való ellátása is.

Az ellátó ügynökségeknek – fokozatosan – főként a könyvtárellátás céljaira kellene létrejönniük mint kereskedelmi szervezeteknek.

A tároló könyvtár szintén új intézmény lenne, a csak elvétele igénybe vett irodalom őrzésére és rendelkezésre bocsátására szolgálna. Gyarapodását – kizárólag – a más könyvtárakból kiiktartott művekkel tervezik.

(Futala Tibor)

92/311

KEDROVSKIJ, O.V.: O sisteme naučno-tehničeskoj informacii v Rossii = Naučn.Teh.Inf. 2.ser. 1992. 1.no. 1-6.p.

Az orosz tudományos-műszaki információs rendszerről. – A rendszert létrehozó törvénytervezet mellékelve

Nemzeti tájékoztatási rendszer

A Rosinformresurs – a tudományos-műszaki információs eszközöket és forrásokat köztársasági szinten képviselő intézmény – főigazgatója megjegyzéseket fűz az Orosz Minisztertanács megbízásából készített törvénytervezet szövegéhez. Az Orosz Föderáció területén 158 intézmény foglalkozik tudományos információ előállításával, ezek mintegy 40 ezer szakembert alkalmaznak. Összállományuk meghaladja az 500 milliányi egységet. 80 információs központ adatbázisai 40 milliányi dokumentum online elérését is biztosítják.

Az elmúlt évtizedek információpolitikájában rendre megismétlődtek a gazdaságirányítási rendszer hibái. Az eszközök és egyebek hiányosságai miatt gyenge minőségűek voltak az információs termékek. Pozitívumként csak a dokumentumtípusok (kutatási jelentések, disszertációk, szabadalmak, szabványok stb.) szerint

létrejött információs központok gazdag állománya értékelhető. Az állami támogatással létrehozott szakmai információs infrastruktúrák (a környezetvédelem, geológia, statisztika stb. terén) megfelelnek a szakmai élvonalnak. Az információs termékek arányos növekedése egyelőre tovább csökkenti a keresletet, így az állami támogatást növelni kellene. A rendelkezésre álló eszközök ésszerű felhasználásában, a költségek lefaragásában, pl. az indokolatlanul többszörös információfeldolgozás megszüntetésében és a hatósági jellegű feladatok kiiktatásában, valamint a külföldi kapcsolatok bővítésében van a továbblépés lehetősége.

Az állami finanszírozást – eltérően a korábbi gyakorlattól – nem a szervezetek, hanem az állami megrendelésekre teljesített funkciók kapják. Természetesen van lehetőség más, kereskedelmi célú információs szolgáltatás végzésére, közvetítő és innovatív tevékenységre is. A profitorientált szolgáltatások bevételei az adott szervezet számára elősegíthetik a saját tulajdonlás megszervezését is.

A közzétett törvénytervezet az állami tudományos-műszaki információs eszközrendszer koncepció és jogi alapjait foglalja össze. A három fejezetből és 11 cikkelyből álló tervezet – lévén nem végleges – bizonyos aránytalanságokat tükröz; az első fejezet alapmeghatározásai a többinél részletesebbnek tűnnek.

Az állam szerepe a törvénytervezet szerint csak az állami költségvetésből megvalósuló új kutatásokról, tudományos-műszaki fejlesztésekről stb. szóló információk nyilvántartásában érvényesül; a szakemberek tudományos-műszaki információellátásában kedvezményes adó- és árpolitikát alkalmaznak; biztosítják a köztársasági szintű információs rendszer kiépítéséhez szükséges anyagi feltételeket. A Rosinformresursra, s a felelős szakintézmények, információs központok és azok vezetőinek koordinációs tanácsára tartoznak a rendszerbe kapcsolt szervezetek közös tevékenységét érintő kérdések. Fontos kitétel az állami és vállalati tulajdonú információs termékek szétválasztása. Lényege, hogy az állami költségvetésből finanszírozott bárminemű információs termék állami tulajdonban maradjon, és kötelező előírás szerinti nyilvántartása, ugyanakkor a szervezetek és vállalatok saját anyagi forrásából végzett információs tevékenység eredményei saját vállalati tulajdonban maradnak, és róluk a saját információs központ vagy más vezet nyilvántar-

tást. A külföldi irodalom és adatbázisok beszerzése valutamentes csere alapján, vagy az Orosz Föderáció állami költségvetési tervében rögzített valutakeretek felhasználásával történhet. A befutó igények elemzése és a pénzeszközök nagyságát megítélő javaslatok kidolgozása a Rosinform-resurs hatásköre.

Külön fejezet szól az *információs termékek és szolgáltatások* fajtáiról, részletezve azok értékesítési lehetőségeit. Az állami tudományos – műszaki információs rendszerbe tartozó szervezetek nonprofit jelleggel működnek. Az olvasótermi használat ingyenes, de az egyéb információs termékek (szemlék, elemzések, adatszolgáltatások, prognózisok stb.) térítéses alapon hasznosulnak. A nem rendszerbe tartozó szervezetek teljes tevékenységükben profitorientáltak.

Ösztönzésként a törvény az információgyűjtés, -feldolgozás és -terjesztés egész folyamatát védő monopóliumellenes intézkedést javasol.

(Bíró Júlia)

92/312

LUNIN, Lois F.: Eastern and Central Europe: psychological and information environments = Inf.Today. 9.vol. 1992. 1.no. 22-24.p.

Tájékoztatás Közép- és Kelet-Európában. Az együttműködés pszichológiai korlátai

Együttműködés -nemzetközi; Konferencia -nemzeti; Tájékoztatás -közgazdasági; Tájékoztatásügy; Támogatás -más országnak

Az amerikai Szakkönyvtárak Egyesülete (Special Libraries Association) 1991 novemberében kétnapos értekezletet rendezett, melynek témája a kelet- és közép-európai információs szolgáltatás volt. Megvitatták a könyv- és folyóiratkiadás, a könyvtárak és a könyvtárosképzés helyzetét, számba vették a Kelet és Nyugat közötti kommunikációt segítő adatbázisokat és hálózatokat, és hogy hogyan lehet a volt szocialista országokra vonatkozó releváns információkhoz jutni.

A volt Szovjetunió állampolgárai több mint 70 évig pszichológiai szempontból is elzártságban és nélkülözésben éltek. Emiatt szinte semmilyen tapasztalatuk sincs a hatalommegosztásról, a kompromisszumkötésről, nemigen ismerik a döntéshozatal módszereit, és a szabadpiac mű-

ködését. Dr. Rhinesmith – az egyik előadó – elsőként próbálja meghonosítani az ezekhez szükséges gondolkodási és viselkedési modelleket a Moszkvai Állami Egyetem újonnan alakult Szervezéstudományi Tanszékén.

A piacgazdasághoz szükséges szemlélet szempontjából valamivel kedvezőbb a helyzet a többi volt szocialista országban, de például a könyv- és folyóiratkiadás helyzete pillanatnyilag cseppfolyós. Nagyon sok új kiadó alakult, legtöbbjük azonban meglehetősen hamar tönkremegy. Az értékes művek is rejtve maradnak a nagyvilág előtt, mert fordítást valamely világnyelvre általában nem készítenek. Nagy a hiány a korszerű külföldi szakkönyvekből, szükséges lenne minél több alapvető munkát – főleg üzleti kézikönyveket – lefordítaniuk.

A nemzeti könyvtárnak Csehszlovákiában és Lengyelországban fontos szerepe van kiadói szempontból is. Mindegyik országra jellemző, hogy nagyon sok helyen működik könyvtár, az ötszáz munkásnál többet foglalkoztató munkahe-lyeken például kötelező a fenntartásuk.

A könyvtárosképzés ötéves, több helyen már új tanterv alapján, információtudományt is oktatva folyik. Ennek ellenére szükség lenne a nyugati országok önkéntes könyvtárosainak és információs szakembereinek segítségnyújtására.

Működik már néhány nemzetközi információs hálózat, mely elősegíti az információcserét, például az IREX (International Research and Exchanges Board), melyet az amerikai egyetemek kérésére hoztak létre azzal a céllal, hogy a tudósok könnyebben hozzáférhessenek a szükséges publikációkhoz. A BITNET tagja már Magyarország és Csehszlovákia, hamarosan a volt Szovjetunió és Románia is csatlakozik. A Reuter Textline is kiváló forrása a keleti információknak, több mint 10 ezer cikket tesznek kereshetővé havonta. A svájci Data-Star a legnagyobb európai host, több mint kétszáz adatbázist tesz hozzáférhetővé.

Kelet- és Közép-Európában körülbelül 1400 cég szeretne egyes vállalat alapításához partnert találni Nyugaton. Mégis nagyon nehéz megfelelő információt szerezni róluk, mert a vállalatok állandó mozgásban vannak, megalakulnak és eltűnnek. Azonban már az Egyesült Államokban is működik néhány szervezet, mely az e területre vonatkozó üzleti információkat gyűjti és szolgáltatja. Ezek közül az Eastern European Business Information Center (EEBIC) 1990 óta például kb.

50 ezer telefonon kapott, kereskedelemre, vásárookra, mezőgazdaságra, telekommunikációra, mérnöki tudományokra stb. vonatkozó kérdésre válaszolt.

Nyilvánvaló tehát, hogy a kelet- és közép-európai országok piacgazdaságra való áttéréséhez elengedhetetlenül szükséges az új információs infrastruktúra kiépítése és a könyvtárosok szemléletváltása.

(Fazokas Eszter)

(A szeminárium előadásait tartalmazó kötetet lapunk 717-719. oldalán ismertetjük. – A szerk.)

Lásd még 312, 333, 374

Nemzetközi könyvtárügy

92/313

CHEPESIUK, Ron: The dawn of European economic unity: what it means for libraries = Am.Lib. 23.vol. 1992. 3.no. 212-215.p.

Az európai gazdasági egyesülés küszöbén – könyvtári nézőpontból

Együttműködés -nemzetközi; Könyvtárpolitika; Tájékoztatási politika

1993. január elsején a 12 tagországból álló Európai Közösség immáron egységes piacot alkotva, új nagyhatalomként lép a világ színpadára. Az anyagi javak és a szolgáltatások, a pénz és a munkaerő szabadon fognak áramolni a tagországok között. Az Egyesült Európai Államok polgárainak nem lesz szükségük útlevélre egymás országaiban és egységesen az ECU lesz a fizetési eszköz. Mit jelent vajon mindez a könyvtárosoknak? Derek Handley, a berlini British Council könyvtárosa szerint ez a lehető legjobb dolog, ami valaha is történt Nyugat-Európával. Lelkesedésében sok kollégája osztozik.

Az Európai Közösség gondolatának megfogalmazódása idején elsősorban a gazdasági kérdések voltak előtérben. Egészen az utóbbi időig nem fordítottak különösebb gondot a könyvtárakra, a kultúrára, az oktatásra. Mára nyilvánvalóvá vált, hogy az információ életfontosságú az új gazdasági rend hatékonysága szempontjából. Az

EK XIII. Főigazgatósága ezért három- és ötéves terveket dolgozott ki, amelyek az európai információtechnológia fejlesztését tűzték ki célul. Ezekben kiemelkedő szerepet szántak a könyvtáraknak, ezért 1988-ban létrehozta egy EK alapítványt, mely a könyvtárak együttműködését anyagilag támogatja. Öt évre 24 millió ECU (16 millió USD) áll majd a könyvtárak rendelkezésére. Az EK kidolgozta már a szerzői jogra, a könyvtárakra és az adókra, valamint a könyvtári automatizációval és a hálózatokkal kapcsolatos eszközök és tapasztalatok megosztására vonatkozó javaslatát. 1993-tól bizonyára felgyorsul majd a nemzetközi szabványosítás és a katalógizálási szabályzatok és leírási formátumok egységesítése is.

Egyelőre a különböző törvények miatt az elektronikus információáramlás nem zavartalan az országok között és ez akadályozza az információtechnológia fejlődését. A szabályozások egyszerűsítésével azonban könnyebbé válik az adatbázisokhoz való hozzáférés. Ez az amerikai könyvtárosok dolgát is megkönnyíti majd Európában.

Az egyesülés után a munkavállalók – így a könyvtárosok is – szabadon vállalhatnak állást bármely tagországban. Persze ez nem jelenti azt, hogy fognak is, hiszen a könyvtárosok – legalábbis az Amszterdami Egyetemi Könyvtár igazgatója szerint – nem szeretnek változtatni, szívesebben tartanak ki eredeti munkahelyük mellett.

Az egyesülés másik „gyümölcse” egy pán-európai könyvtárosegyesület megalakulása lesz. Előkészítése már 1987-ben, az angliai IFLA-konferencián elkezdődött. A nagy könyvtári szervezetek megerősítették, hogy üdvösnek tartják egy ilyen egyesület létrejöttét és anyagilag is hajlandók támogatni. Hármasként célja a következő: a tagok és szervezetek folyamatos tájékoztatása az EK-n belüli fejlesztésekről, melyek hatása kiterjed a könyvtárakra; a lényeges kérdésekről a tagok között előzetes konzultációk szervezése; könyvtári kérdésekben ajánlások kidolgozása az EK számára.

Az egyesület létrehozása lehetővé teszi, hogy hatékonyabb politikát folytassanak a kiadókkal és az adatbázis-közvetítő cégekkel kapcsolatban. Egyelőre azonban még nagy a lemaradás az USA és Kanada mögött a könyvtárak közötti együttműködés és a hálózatépítés tekintetében. Gyakorlatilag csak a nemzeti és tudományos könyvtárak között létezik ilyen, hiszen a köz-

könyvtárak többsége manapság a recesszió hatásaival küszködik, nem ér rá nagyszabású tervekkel foglalkozni.

Nemcsak a recesszió hat a kooperáció ellen, hanem például a nacionalizmus is. A nyelvi, kulturális és egyéb különbségeken kívül nagy az országok közötti eltérés a telekommunikációs infrastruktúra és az állami támogatás tekintetében is. Nehezíti az EK-szintű egységesítést, hogy egy országon belül is különböző könyvtári rendszerek léteznek egymástól függetlenül. Berlinben például két központi közkönyvtár és 23 másik közkönyvtári rendszer működik önállóan.

Finnország, Svédország, Norvégia, Ausztria, Svájc nem tagjai ugyan az EK-nak, mégis sok közös vonásuk van a 12 országgal, és természetesen helyük van a nagy európai együttműködésben, csakúgy, mint az USA-nak és más angol nyelvű országoknak.

A piac egységesülésével és kiszélesedésével együtt jár, hogy az információ egyre fontosabbá válik, ami kihívás és egyben lehetőség a könyvtárosok számára. Remélhetőleg jól tudnak majd élni vele.

(Fazokas Eszter)

Együttműködés

Lásd 312-314, 320, 323, 342

Jogi szabályozás

92/314

SUCHÁNKOVÁ, Alena; Současný stav v oblasti povinných výtisků = Čtenář. 44.roč. 1992. 3.no. 85-88.p.

Jelenlegi helyzet a kötelezpéldányok terén Csehországban

Jogszabály -könyvtárügyi; Kötelezpéldány

Csehországban az első kötelezpéldány rendelet 1862-ben történt kiadása óta több és többféle jogszabály volt e szolgáltatást illetően hatályban. A legutóbbi – 1964-ből – egy miniszteri

utasítás volt, amely ahhoz képest, hogy alacsony jogszabályi szintet képviselt, „nagyot markolt” a szolgáltatandó példányok és a szolgáltatásban részesülő könyvtárak és igazgatási szervek vonatkozásában.

Ezt a bőséget az új – piacgazdasági – helyzetben nem lehetett megtartani. Ezért a cseh parlament egy szerényebb törvényt (106/91.Sb. sz.) fogadott el a kötelezpéldányokról, amelyet másfél hónap múlva (281/91.Sb. számon) még szerényebbre módosítottak. Ez a törvény nem intézkedik a periodikumokról, megszünteti az ún. ágazati kötelezpéldányt, a szolgáltatás ellenőrzését pedig a járási hivatalok hatáskörébe helyezi. Annyiban kedvezőbb, mint a régi, hogy a hang-, kép- és az audiovizuális dokumentumokra is kiterjeszti a hatályát, szigorúbb (és a kultúrára közvetlenül visszaforgatandó) büntetéseket helyez kilátásba a szolgáltatás elmaradásáért, és nem ismeri az elévülést.

A szolgáltatásnak az új törvény szerint három egyformán kezelendő funkciója van (a nemzeti gyűjtemény kialakítása, a nemzeti regisztratív bibliográfia elkészítése, a dokumentumok használatának biztosítása). A törvény hatályba lépése óta szerzett tapasztalatok nem kedvezőek. Az okok: a szolgáltatók még nem ismerik a törvényt; ha ismerik, nem akarják betartani; méltánytalanul tartják, hogy nem biztosít számukra adókedvezményt; nincs a szolgáltatók számára előírva ellenőrző nyilvántartás vezetése; nincs megoldva az előzetes tájékoztatás a kiadásra kerülő művekről. Eddig a járási hivatalokat sem vonták be a törvény betartatása érdekében (a könyvtárügy csak figyelmeztetési jogosítványt kapott).

A helyzetet komplikálja, hogy a korábban idézett törvény szlovák megfelelői bizonyos tekintetben másként szabályoznak.

A tennivalók: ki kell építeni a kapcsolatokat a kiadói, könyvkereskedelmi stb. egyesülésekkel, a járási hivatalokat aktivizálni kell e vonatkozásban, ellenőrzötté kell tenni a kötelezpéldányok átvételét, meg kell szervezni a megfelelő nyilvántartásokat (pl. az ISBN felhasználásával is), harcolni kell a hatályosság kiterjesztéséért (folyóiratok, az 500 példánynál meghúzott szolgáltatási határ lejjebb vitele), a szolgáltatandó példányszámot tovább kell csökkenteni (a cikkből nem derül ki, hogy jelenleg mennyi ez a példány – a ref.). Addig a most hatályos törvényt mindössze ideiglenesnek lehet tekinteni.

(Futala Tibor)

92/316

CZAJKOWSKI, Franciszek: Zbutwiła budowla = Bibliotekarz. 1992. 1.no. 7-9.p.

MAJ, Jerzy: Wash and go? = Bibliotekarz. 1992. 1.no. 9-10.p.

A lengyel könyvtárügyi jogszabályról

Jogszabály -könyvtárügyi

Az 1968. évi lengyel könyvtári törvény módosításának javaslata két változatban is elkészült a múlt év folyamán. Az egyik változatot a kulturális miniszter megbízta szakértői csoport, a másikat a Lengyel Könyvtárosegyesület dolgozta ki.

Czajkowski cikkében ezzel szemben egy teljesen új törvény mellett száll síkra, minthogy egy elfuserált épület toldozgatása-foldozgatása mindig drágább, mint egy merőben új épület felhúzása, és sohasem jár optimális eredménnyel. Konkrétan az alábbi megoldásokkal nem ért egyet a szerző: a kulturális miniszter ágazati felügyeletének meghagyása gyengíti az ügyet (a fejlett országokban a tudományos és oktatási miniszter a „gazda”); a megújításban való sietség nem veheti tekintetbe a környezet (államigazgatás, oktatásügy stb.) változásait, s ezért a könyvtárügy „légüres térbe” kerülhet a jövőt illetően; a törvénymódosítások terminológiája bizonytalan; a módosítások nem veszik figyelembe eléggé a hátrányos helyzetű olvasók igényeit és szükségleteit (erre a szerző cikkének második felében konkrétan fogalmazott „cikkelyeket” hoz); túlzó a nemzeti könyvtár és a Könyv és Olvasás Intézet feladataival és jogosítványokkal való ellátása.

Maj gunyoros című és hangvételi cikkében kimutatja Czajkowski felelőtlenségét a kérdések felvetésében. A módosítási törekvéseket éppen a képlékeny helyzethez való igazodással és az átmenet lehetőleg törések nélküli folyamatosságának kívánatos voltával védi. Valami optimális újat – persze – lehet kívánni, ámde annak megvalósításához rengeteg pénzre van szükség. Rengeg pénz pedig nincs, kevés is alig.

Látni kell: egy új törvény egyik napról a másikra korántsem fogja újakra felcserélni az előregedett épületeket, bútorokat és berendezéseket, a silány állományokat, az anakronisztikus információs műhelyeket. És ami még lényegesebb:

önmaguktól a 19. századra jellemző könyvtári beidegződések és szokások sem változnak meg.

A fentiekén kívül Czajkowski legalábbis méltánytalan a nemzeti könyvtárral és a Könyv és Olvasás Intézetével szemben, amikor „túldotáltsággal” és „túlpuffadással” vádolja őket. Nincs igazsága abban sem, hogy a hátrányos helyzetű olvasók ügye nem szerepel a módosítási tervezetekben megfelelően, továbbá terminológiai zűrzavar sem tapasztalható bennük (a nemzeti könyvtár a terminológiai tisztázást és szabványosítást már régen elvégezte).

(Futala Tibor)

Lásd még 317

Könyvtárosi hivatás

92/317

DE FAULTRIER-TRAVERS, Sandra: La responsabilité du fournisseur d'information = Documentaliste. 29.vol. 1992. 1.no. 8-13.p.

Res. angol nyelven.

Az információszoigálatók felelőssége

Jogszabály -könyvtárügyi; Könyvtáresetika; Szétsugárzás

Az információterjesztésre vonatkozó jogszabályok a szektor teljes tevékenységére kiterjednek. Nem mindig tükrözik, hogy az információs szolgáltatások és vállalkozók jogi szempontból nem térnek el a sajtótól és a kiadástól. Az információ összegyűjtésével és közlésével kapcsolatos minden tevékenység ugyanis az információszoigálatók felelősségébe tartozik. A cikk áttekinti a bizonyos tevékenység típusokkal, illetve azok mindegyikével (sajtó, kiadás, információ) kapcsolatos jogi felelősséget, és hangsúlyozza egy szakmai etikai kódex szükségességét a teljes információs szakma számára. A szerző emlékezteti mindazokat, akik az információ területén dolgoznak, hogy egyetlen információs szakember sem vonhatja ki magát a felelősség alól az általa szolgáltatott információ tartalmáért.

(Autoref.)

KAMINSKY, Reiner: Einige moralische und psychologische Implikationen beim Geschäft des Informationbrokers = Nachr.Dok. 43.Jg. 1992. 2.no. 69-75.p. Bibliogr. 7 tétel.

Res. angol nyelven.

A tájékoztatósi vállalkozó üzleti ügyeinek egyes erkölcsi és pszichológiai kérdései

Könyvtáresetika; Tájékoztatósi vállalkozás

A cikk néhány tipikus szituációt mutat be, amelyek a vállalkozás beindításánál és a kliensekkel való kapcsolattartásban jelentkeznek.

A szerző 1978 őszén egy hirdetést jelentetett meg a Die Zeit c. hetilapban („Információszerzés diplomamunkákhoz, doktori disszertációkhoz...”). Azonnal volt három jelentkező. Az első egy szigorló volt, már kész disszertációval, aki a forrásokra vonatkozó adatokat akarta pontosítani. A szerző 800 DM-ért 2 hónapon át intenzíven dolgozott, és megbizonyosodott számára, hogy ötlete (hogy t.i. tájékoztatósi vállalkozásba fog) a gyakorlatban funkcionál. Az elkövetkezendő 12 évben egyetlen megbízatást sem mondott vissza azon meggondolás alapján, hogy egyáltalán vannak-e információk és ha igen, azok hozzáférhető-e. Mindig van elegendő információ és mindig elérhető – vallja.

Másodikként egy neves információs cég üzletkötője jelentkezett, aki az ötletben rejlő lehetőségeket akarta megismerni. A vele való beszélgetés kapcsán vált bizonyossággá, hogy a tevékenység gazdasági sikerhez vezethet. A partner ui. egy leányvállalat alapítását ajánlotta, ahol a szerző üzletvezető – társtulajdonosként tevékenykedett volna. A későbbiekben többször dolgoztak együtt.

Harmadikként egy berlini mérnöki iroda telefonhívása érkezett (Kelet-Berlinből). Miután a szerző tanulmányait Nyugat-Berlinben végezte, udvariasan, de határozottan utalt arra, hogy az NDK kitűnő könyvtári és dokumentációs infrastruktúrával rendelkezik.

A továbbiakban az évek hosszú során különböző partnereknek végzett munkáit és azok tapasztalatait írja le. Nem annyira az információs broker által felhasznált technika a döntő, hanem

a mögötte rejlő erkölcsi értékek és a pszichológiai tényezők.

Az információ-ügynök nagyon könnyen kerül kényes erkölcsi-pszichológiai helyzetbe. Hogyan kell ilyenkor viselkednie?

- mindig ki kell tartania az igazság mellett;
- az információszerzésnek és előkészítésnek sohasem szabad öncélúnak lennie, hanem valódi problémák megoldásához kell hozzájárulnia;
- igazságosnak, becsületesnek kell lennie, vonatkozik ez az általa végzett tevékenység díjának meghatározására is;
- diszkrécióra kell törekednie.

A fenti elveknek köszönhetően a szerzőnek sok céggel gyengült vagy megszűnt a kapcsolata. Csak az utóbbi években sikerült az információ területén is jelentkező nehézségeket és torzulásokat megoldani. Azonban igazi áttörés csak akkor érhető el, ha a „tájékoztatósi” valamennyi képzési szakon teret kap. Sem az adatbankok használata, sem az elektronikus adatfeldolgozás, sem az elektronikus posta stb. nem jelent kizárólagos lehetőséget, mint ahogy egy környezetvédelmi adatbanktól sem lett még egyetlen beteg fa sem egészséges.

A könyvtárak (mint mennyiségileg a legnagyobb szakinformáció-tárak) esetében a fő költség tényező az óriásira nőtt állomány. Szükséges az információk ésszerű szelekciója, ui. lehetetlen minden információt mikrofilmre vinni. Továbbgondolandók az 1974-es IuD-program és az 1973-as könyvtári terv alap gondolatai. Természetesen a pénzügyi problémák megmutatkoznak a gazdasági, a tudományos és a kulturális élet területén is. A politikai körülmények által kikényszerített erkölcsi-pszichológiai megújulás oda vezet majd, hogy mindenki olyan jól és gyorsan fog (kényszerül) dolgozni, mint ahogy ezt már ma az információs brokerek teszik.

(Szepes Gézáné)

Lásd még 309, 373

Egyesületek, konferenciák

Apel Zarządó Głównego SBP do Zarządów Okręgow, Zarządów Kół, do Koleżanek i Kolegów – bibliotekarzy = Poradnik Bibl. 1992. 1.no. 7-8.p.

A Lengyel Könyvtárosegyesület központi vezetőségének felhívása a területi és a körzeti vezetőségekhez, a könyvtáros kollégáinkhoz és kollégákhoz

Egyesület -könyvtári -nemzeti; Könyvtári rendszer -országok

A rendszerváltás, amelyhez a könyvtárosok a könyvtárügy jobb jövőjét is kötötték, egyelőre negatív következményekkel járt a könyvtárügyre nézve. Megszűnt az állam ösztönző-koordinációs szerepköre, elmélyült a tárcaszintű és helyi dezintegráció, elapadtak a dotációs források, ami a takarékosági-megszüntetési tendenciákat erősíti, a könyvtárak és a könyvtárosok egyaránt elszegényedtek.

Mindezt a szakmai közvélemény nagyon nehezen, már-már tehetetlen benuótságban éli át. Ezért a Könyvtárosegyesület arra hívja fel valamennyi szervezetét és tagját, hogy ne adja meg magát e hangulatoknak, álljon ellent a könyvtárellenes kísérleteknek, új formákkal-módszerekkel dokumentálja a könyvtárak fontosságát a lakóközösségek életében, tegyen szert új forrásokra (szponzorokra, sajtóterjesztésből, könyveladásból, reprográfiai szolgáltatásokból, nyelvtanfolyamokból, hanglez- és videokölcsönzésből származó összegekre), ne „göggösködjön” a könyvtárügy függetlenségét hangsúlyozva.

Az Egyesület valamennyi könyvtáros és tudományos szakértője érdekeit képviseli. Ám ez a képviselet nemcsak a központi vezetőség, hanem egyszersmind a körzeti és körzeti vezetőségek, sőt az egyes tagok feladata is. A központi vezetőség a kedvezőtlen folyamatok megállítására, majd visszajukra fordítása érdekében kéri és elvárja az egész Egyesület aktivizálódását. „Szervezetünk felette áll a pártmegoszlásoknak. A mi magasabb rendű feladatunk a nemzeti és a világkultúra értékeinek védelme... Ebből kifolyólag jogunk van nyilvánosan szólani...” – fejeződik be a felhívás.

(Futala Tibor)

Lásd még 312

KÖNYVTÁRAK ÉS TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK

Nemzeti könyvtárak

92/320

LOW, Kathleen: The Library of Congress Remote Online Library User Pilot Project: The California State Library Experience = Ref.Libr. 33.no. 14.vol. 1991. 125-141.p.

A Kongresszusi Könyvtár kísérleti programja számítógépes tájékoztatási szolgáltatásainak távolsági online használata terén. A California Állami Egyetem tapasztalatai

Adatbázis; Kísérlet; Nemzeti könyvtár; Online információkeresés

1988-ban James Billington, a Library of Congress (a továbbiakban: LC) vezetője felhatalmazást kapott a Kongresszustól egy hathónapos program beindítására (ROLLUP, Remote Online Library User Pilot), amelynek célja az LC információs rendszeréhez (Library of Congress Information System, LOCIS) való távoli, online hozzáférés tesztelése, illetve szükségességének vizsgálata volt. Az LC, miután felhívására 63 olyan könyvtár jelentkezett, amely megfelelt a megadott feltételeknek, tizennégy könyvtárat jelölt ki a kísérlet színhelyéül. Ezek között volt a California State Library is, amelynek képviselője a jelen cikkben ismerteti a LOCIS szolgáltatásait és az adatbázisokban való információkeresés lehetőségeit, majd könyvtára nézőpontjából beszámol a projekt eredményeiről.

A LOCIS két alrendszere a MUMS (Multiple Use MARC System) és a SCORPIO (Subject Content Oriented Retriever for Processing Information Online). Az előbbi kezdetben az LC belső, katalógizálási céljait szolgálta, az utóbbi pedig olvasói katalógusként állt a használók rendelkezésére.

A SCORPIO a következő hat adatbázisból áll:
1. *Legislative Information Files*. Az egyes fájlok egy-egy szövetségi törvényjavaslatra vonat-